

თეა ქამუშაძე*

დევნილობა როგორც ყოველდღიურობა: სასტუმროს სივრცე, მესხიერება და სიმბოლური საზღვრები

I. შესავალი

დევნილობა არ არის მხოლოდ პოლიტიკური სტატუსი ან ტექნიკურ-ადმინისტრაციული კატეგორია – ის არის ყოველდღიურობა, რომელიც „ჩვენ“ და „სხვებს“ შორის გამყოფ ხაზებს წარმოქმნის. იგი სივრცეს, ერთდროულად, გამორჩეულობისა და მარგინალიზების ადგილად გარდაქმნის. მოცემულ კვლევაში დევნილთა საერთო საცხოვრებლების შესასწავლად გამოყენებულია სოციალური საზღვრების კონცეპტი. საერთო საცხოვრებელი განხილულია სივრცედ, რომელიც არა მხოლოდ ასახავს, არამედ აწარმოებს სოციალურ დისტანციას, ქმნის გამონაკლისსა და სიმბოლურ იერარქიას.

ანთროპოლოგებისათვის საზღვრები უკვე დიდი ხანია აღარ აღიქმება მხოლოდ გეოგრაფიულ ან პოლიტიკურ-ადმინისტრაციულ ხაზებად¹. ისინი გამოხატავენ სოციალურ და სიმბოლურ მექანიზმებს, რომლებიც ქმნიან საკუთრების წესებს, საზღვრავენ ვინ რჩება „შიგნით“ და ვინ – მის „გარეთ“². როგორც მალკი მიუთითებს, დევნილობა ხშირად ხელს უწყობს იდენტობის დეკონტექსტუალიზაციას, რასაც თან ახლავს განცალკევება არა მხოლოდ სივრცობრივად, არამედ სოციო-კულტურულადაც.³

სტატიის მიზანია გაარკვიოს, როგორ მატერიალიზდება ეს საზღვრები იძულებით გადაადგილებულ პირთა ყოველდღიურ გამოცდილებაში თბილისში, სასტუმრო „საქართველოს“ მაგალითზე. სივრცე, რომელიც ერთ დროს ფუფუნებისა და ელიტური სტატუსის სიმბოლო იყო, როგორ ჩაენერა პოსტსაბჭოთა ტრავმის არქიტექტურულ ლანდშაფტში. ამ სივრცეში თავმოყრილი დევნილები ყოველდღიურად გარდაქმნიან და ხელახლა აწარმოებენ იმ საზღვრებს, რომლე-

* საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტის ასოცირებული პროფესორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის მეცნიერთანამშრომელი, <https://orcid.org/0000-0001-8844-0569>

¹ Barth, 1969, 12

² Lamont, Molnár, 2002, 170.

³ Malkki, 1995, 25.

ბიც მათ რეალობას თბილისელებისგან გამოყოფს. დევნილთა გამოცდილების გასაგებად მხოლოდ საზღვრების ანალიზი საკმარისი ვერ იქნება. ამ შემთხვევაში ტრავმისა და მეხსიერების თეორიები აჩვენებს, რომ დაკარგული სივრცის გახსენება და მისი წარმოსახვა დაკავშირებულია მოურჩენელი ტკივილის გადატანასთან.

თეორიულად, სტატია საზღვრების, მეხსიერებისა და ტრავმის კვლევის გადაკვეთაზე დგას. დევნილთა მიერ დროებითი სივრცის სიმბოლურ სახლად გარდაქმნა საშუალებას გვაძლევს, ვიმსჯელოთ მეხსიერების კატეგორიებით. მორის ჰალბვაქსი⁴ და იან ასმანი⁵ გვახსენებენ, რომ კოლექტიური მეხსიერება ყოველთვის გარკვეულ მატერიალურ გარემოსა და სივრცესთანაა დაკავშირებული. სწორედ ამ სივრცეში ქმნიან დევნილები საკუთარ „ჩვენს“. ამავდროულად, დევნილობა ტრავმასთან არის გადაჯაჭვული. როგორც ვენა დასისა⁶ და კათრინ ქარუთის⁷ ნაშრომები გვიჩვენებენ, ტრავმა მხოლოდ წარსულის გამოცდილება არაა, იგი ყოველდღიურობაში, სიჩუმისა და დანაკარგის პარადოქსულ „გაგრძელება“ იქცევა. ამდენად, დევნილთა გამოცდილება უნდა ნავიკითხოთ როგორც ტრავმისა და მეხსიერების ერთდროული წარმოება.

სასტუმრო, როგორც დროებითი განთავსებისთვის წარმოქმნილი სივრცე, ლიმინალურ ზონად ყალიბდება, ადგილად, სადაც დროებით ყოფნას გრძელვადიანი არსებობა ანაცვლება. დევნილების ამ სივრცეში ცხოვრება წინააღმდეგობრივია: ერთი მხრივ, ისინი კვლავ განიცდიან „სხვის სახლში“ ცხოვრებას, მეორე მხრივ კი, ცდილობენ „საკუთარი სახლის“ წარმოსახვას. ამას ისინი მეხსიერების ფრაგმენტებით – ნივთებით, რიტუალებითა და სენსორული გამოცდილებებით – ახერხებენ. ამგვარი ყოველდღიური მცდელობა, როგორც ნავარო-იაშინი მიუთითებს, ქმნის „შეთხზულ სივრცეს“, სადაც შინაურობის განცდა იმიტაციურია და დროებითობასა და შენარჩუნების სურვილს შორის იჭედება⁸.

სტატია ეფუძნება 2022 წელს ჩატარებულ ეთნოგრაფიულ კვლევას, რომლის ფარგლებშიც ჩატარდა ინტერვიუები სასტუმრო „საქართველოს“ მაცხოვრებლებთან, კერძოდ, მესამე თაობის ახალგაზრდა დევნილებთან. კვლევაში ასევე გამოყენებულია წერილობითი თვითნარატივები, რომლებიც სწორედ ამ სივრცეში დაინერა და ასახავს დევნილთა ყოველდღიურ გამოცდილებას, მეხსიერებასა და ურთიერთობებს.

⁴ Halbwachs, 1992, 38-40.

⁵ Assmann, 2011, 36-40, 118-122.

⁶ Das, 2007, 1-9; 67-68.

⁷ Caruth, 1996, 3-4; 7-9.

⁸ Navaro-Yashin, 2012, 7-15.

II. ახალი წელი, ახალი სახლის მოლოდინი და „გამოსავალი“

უკვე კარგა ხანია, ახალი წელი დევნილებისთვის არა მხოლოდ ტრადიციული დღესასწაულის აღნიშვნის დრო, არამედ „სახლის“ მოლოდინის პერიოდიც არის. აფხაზეთიდან დევნილთა ოჯახი, მაგალითად, ლიზას შემთხვევაში, 30 წელზე მეტი სასტუმროში ცხოვრობდა და მუდმივად ელოდებოდა ბინის მიღებას.⁹ ამის გამო ახალი წელი ლიზასთვის დაძაბულობასთან და სტრესთან უფრო ასოცირდება, ვიდრე სასწაულთან და სიხარულთან¹⁰.

2025 წლის 27 იანვარს ასევე აფხაზეთიდან დევნილმა, 44 წლის ზაურ კვეკვესკირმა დევნილთა სააგენტოს წინ თავი დაიწვა. მისი წუხილიც, სხვა დევნილების მსგავსად, ღირსეული საცხოვრებელი გარემო იყო. საერთო საცხოვრებლის ერთ ოთახში ცხოვრება და საკუთარი სახლის ქონის მოლოდინი აღმოჩნდა ის გაუსაძლისი მოცემულობა, რომელმაც იგი ამ მდგომარეობამდე მიიყვანა. ამ ფორმით გამოხატული პროტესტი ახალგაზრდა კაცისათვის განაჩენიც აღმოჩნდა. ზამირ კვეკვესკირი 5 დღეში, საავადმყოფოში გარდაიცვალა¹¹.

მორიგი მოლოდინის გაცრუების შედეგად, 2022 წლის იანვარში, სასტუმრო „ქართლში“ მცხოვრები 52 წლის დევნილი, ზურაბ ქირია თავს იკალავს. იგი სასტუმროს შენობიდან გადმოხტა. სასტუმროს ტერიტორიაზე თვითმკვლელობამ დროებით დევნილთა მძიმე საცხოვრებელ პირობებზე მიმართა ხელისუფლებისა და საზოგადოების ყურადღება. მისი მეზობელი ირმა ნაჭყებიას თქმით:

„ზურაბი ხშირად ამბობდა, ყურადღებას არ მოგვაქცევენ, ასეთ რამეს ჩავიდენ და მერე მოგვხედონო“¹².

არასამთავრობო ორგანიზაციების ცნობით, სასტუმრო „ქართლის“ შენობა ავარიულია და სიცოცხლისთვის საშიშროა.¹³ სახალხო დამცველის 2020 წლის ანგარიშის მიხედვით, 90 ავარიული ობიექტიდან 71 სიცოცხლისთვის საშიშია. ამ

⁹ ამ დროისათვის, ლიზას უკვე აქვს საკუთარი სახლი, თუმცა ინტერვიუს ჩაწერის მომენტში (2022 წელი) მათ ჰქონდათ მოლოდინი. წარმოდგენილ ტექსტში გამოცემულია მათი მოლოდინის შესახებ.

¹⁰ სასტუმრო „საქართველოს“ მცხოვრები – აფხაზეთიდან დევნილი მესამე თაობა, თვა ქამუშაძის ინტერვიუ ლიზა კარანაძესთან, 2022 წლის 12 ოქტომბერი.

¹¹ „იმ დღეს ბოლო იმედიც ამოეწურა“ – რამეს შეცვლის ზამირ კვეკვესკირის თვითდაწვა?, <<https://www.radiotavisupleba.ge/a/33301779.html>> [15.10.2025]

¹² დევნილი, რომელმაც თვითმკვლელობით მიაპყრო ყურადღება სასტუმრო „ქართლის“ პრობლემებს, <<https://netgazeti.ge/news/591193/>> [15.10.2025]

¹³ სასტუმრო „ქართლის“ მდგომარეობა და დევნილთა საცხოვრებელი პირობები, ინტერვიუსი საქართველო, 2022.

შენობების მდგრადობას სახელმწიფო მხოლოდ დევნილთა მიმართვიანობის საფუძველზე ამონებს.¹⁴

დევნილების ნაწილი მძიმე სოციალურ პირობებში ცხოვრობს. სახალხო დამცველის ხსენებული ანგარიშის თანახმად, 91 ათასზე მეტი დევნილი ოჯახიდან 40 ათასზე მეტი კვლავ საცხოვრებლის მოლოდინშია. ხოლო 2018 წლის მონაცემებით, თბილისში მცხოვრები 108 000 დევნილიდან მხოლოდ 5.5% თვეში 1250 ლარზე მეტს გამოიმუშავებს.¹⁵

2022 წლის იანვრის მოვლენების შემდეგ სახელმწიფომ განსახლების პროცესი რამდენადმე გაააქტიურა, თუმცა დაბინავების ძირითადი პრობლემები მაინც მწვავედ რჩება. 2023 წელს ხელისუფლება ახალი საკანონმდებლო ინიციატივით შეხვდა. შემოთავაზებული კანონპროექტით, 2023 წლიდან დევნილობაში დაბადებული ბავშვების საცხოვრებლის უზრუნველყოფაზე სახელმწიფო ვალდებული გახდება აღარ აიღებს. ბუნებრივია, პრობლემის ამგვარმა „გადანყვეტამ“ დევნილთა შორის უკმაყოფილება გამოიწვია.¹⁶

აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის იძულებით გადაადგილებულ პირთა მინისტრის, დავით ფაცაციას, განცხადებით: „პრობლემა არის ის, რომ არსებობენ ოჯახები, რომლებმაც ვერ მიიღეს ბინა... ეს პროცესი უსასრულოდ არ შეიძლება გაგრძელდეს“¹⁷.

კვლევების მიხედვით, 2017-2021 წლებში სახელმწიფომ 10,622 ოჯახი დააკმაყოფილა, თუმცა 45,903 ოჯახი კვლავ საცხოვრებლის გარეშეა და ამ ტემპით მათ უზრუნველყოფას მინიმუმ 20 წელი დასჭირდება.¹⁸

III. ტრავმის არქიტექტურა: დევნილთა სივრცეები პოსტსაბჭოთა თბილისში

1990-იანი წლების თბილისის ურბანულ პანორამაში სასტუმრო „ივერია“ ქალაქის ტრავმირებული მეხსიერების ყველაზე თვალშისაცემ, მრავალი მნიშ-

¹⁴ დევნილთა განსახლების პროცესის მონიტორინგი: 2020 წლის ანგარიში, ფონდი „ღია საზოგადოება – საქართველო“, თბილისი, 2022.

¹⁵ Socio-economic Profile of Internally Displaced Persons in Tbilisi, Institute for Development of Freedom of Information, 2018.

¹⁶ სახელმწიფო აღარ დააკმაყოფილებს დევნილობაში დაბადებულ ბავშვთა ბინათმონყობის მოთხოვნას – კანონპროექტის განხილვა, <<https://liberali.ge/articles/view/47892>> [15.10.2025]

¹⁷ დევნილთა მინისტრი დავით ფაცაცია: „პროცესი უსასრულოდ ვერ გაგრძელდება“, <https://www.radiotavisupleba.ge/a/33299805.html> [15.10.2025]

¹⁸ Socio-economic Profile of Internally Displaced Persons in Tbilisi, Institute for Development of Freedom of Information, 2018.

ვენლობით დატვირთულ სიმბოლოდ გვევლინება. ერთ დროს ქალაქის ყველაზე მაღალი შენობა ომის, სიძნელისა და მუდმივი დროებითობის კომკად იქცა. აივნებზე ჩამოკიდებული ლურჯი ცელოფნები, გახუნებული საბნები და რიგებად გაშლილი სარეცხი, თბილისელებისთვის ყოველდღიურობის შავ-თეთრი კადრია ბნელი 90-იანების აღსაწერად.

საბჭოთა ოკუპაციის პერიოდში სასტუმრო განასახიერებდა ადგილს, სადაც მხოლოდ ფულიან უცხოელს ან რესპუბლიკის პარტიულ ელიტას შეეძლო დარჩენა. საშუალო სტატისტიკური საბჭოელისთვის იქ ცხოვრება წარმოუდგენელ ფუფუნებად მიიჩნეოდა. ამიტომაც სასტუმროს იძულებით მარტივ საცხოვრებელ შენობად გარდაქმნა ორმაგ დისონანსს ქმნიდა ქალაქის მოსახლეობაში.

საბჭოთა კავშირის დაშლას, შემდეგ 1992-1993 წლების აფხაზეთის ომს, ეკონომიკური კოლაფსი და მასობრივი სოციალური ფრაგმენტაცია მოჰყვა. ეკონომიკურმა ფრუსტრაციამ, საკუთარი სახლის დაკარგვამ და პოლიტიკურმა დესტაბილიზაციამ საზოგადოების დიდი ნაწილი საარსებო საშუალებების მუდმივ ძიებაში ჩააბა. ასეთ კონტექსტში დევნილები თბილისის მოსახლეობის ნაწილისათვის იყვნენ „სოციალური სარკე“, რომელშიც გაჭირვება, მარცხი და შიში იკითხებოდა. ამიტომ, ემპათიის ნაცვლად, ხშირად დევნილების მიმართ გაღიზიანება და უნდობლობა ჩნდებოდა.

დევნილთა მოლოდინი, რომ სასტუმროს ნომრები მხოლოდ ხანმოკლე თავშესაფარი იქნებოდა, უსასრულოდ გაიწელა. უკვე ლამის მესამედი საუკუნეა, რაც დროებითობა პერმანენტულ რეალობად იქცა დევნილების ნაწილისათვის. სწორედ ამ ხანგრძლივობაში გაჩნდა ახალი, კომპლექსური „გამოსავალი“ – ცენტრალურ უბნებში მდებარე შენობებით ინვესტორების დაინტერესება. სასტუმრო „ივერიის“ დაცლა უკვე 2004 წელს დაიწყო.¹⁹ სახელმწიფომ კერძო ბიზნესის საშუალებით დევნილებს საცხოვრებელი ბინები შესთავაზა, შენობა კი საერთაშორისო ბრენდის სასტუმროდ გადაკეთდა. ამგვარად, მრავალმხრივად ემბლემური სასტუმრო „ივერია“ ქალაქის ნეოლიბერალურ სახეცვლილებას მოერგო.

სხვა ნაგებობები, მათ შორის, სასტუმრო „საქართველო“, გაცილებით ნელი ტემპით იცლება. მისმა მფლობელებმა წლების განმავლობაში, „ისტორიულ შენობად“ გამოცხადების არგუმენტით, შენობაში აკრძალეს გაზის შეყვანა, ფანჯრების შეცვლა, კედლების გამაგრება. ამგვარი პირობების გამო დევნილების დიდი ნაწილი იძულებული გახდა ქირით გასულიყო იქამდე, ვიდრე შენობის მეპატრონე მათ სახლებით არ უზრუნველყოფდა.

¹⁹ დევნილთა სამინისტრო „ქართლში“ მყოფი დევნილების გამოსახლებას გეგმავს, <<https://www.radiotavisupleba.ge/a/1536789.html>> [15.09.2025]

დღემდე ცალკეული სასტუმრო, როგორც საერთო საცხოვრებელი, ლიმი-
ნალურ ზონად გვევლინება, ადგილად, სადაც თანაარსებობს ომის მეხსიერება,
პოსტსოციალისტური ეკონომიკური მარცხი და საკუთარი ადგილის ხანგრძლივი
ძიება. დევნილების გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ „სახლი“ მხოლოდ საკუთრე-
ბის დოკუმენტის მქონე აგური-ბეტონის სარტყელი არ არის, იგი ყოველდღიური
პრაქტიკაა, რომლის დროსაც ადამიანები სიმბოლურ, მატერიალურ და სოცია-
ლურ რესურსებს ხელახლა აყალიბებენ. ამასთან, ქალაქის ლანდშაფტში შემო-
რჩენილი ლურჯი ცელოფნები, გაშლილი სარტყები და შენობების შეცვლილი პრო-
ფილები ისევ გვახსენებს პოსტსაბჭოთა ტრავმებს.

IV. გვანცას და ლიზას სამყარო სასტუმრო საქართველოში

გვანცა²⁰ სასტუმრო საქართველოში დაიბადა და გაიზარდა. თბილისის 51-ე
საჯარო სკოლა ოქროს მედალზე დაამთავრა და სწავლა ივანე ჯავახიშვილის
სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში განაგრძო. სურს, დრამა-
ტურგი გამოვიდეს და თავისი ცხოვრება თეატრსა და კინოს დაუკავშიროს. ამ
მიმართულებით, ყველაზე მნიშვნელოვანი განაცხადი, რაც აქამდე გაუკეთებია,
მისი პიესაა²¹, რომლის მოქმედება, მისი ბავშვობის მსგავსად, სწორედ სასტუმრო
„საქართველოს“ დერეფნებში ვითარდება.

გვანცა ამბობს, რომ ბავშვობის მოგონებებიდან ცოტა რამ ახსოვს, ისიც ბუ-
ნდოვნად. როგორც ჰყვება, ბავშვობაში ხშირად ავადმყოფობდა და როცა სახლში,
ანუ სასტუმროში რჩებოდა, იზრდებოდა მანანასთან, რომელსაც მან ნანა დაარქვა.
მისი აზრით, რაღაც ირონიულიც არის იმაში, რომ მას ძველი ქართული, არისტოკ-
რატიული ტრადიციის მსგავსად, საკუთარი გამზრდელი, ძიძა ჰყავდა. ნანასთან
გატარებული დრო ყველაზე მკაფიოდ და ტკბილად ახსოვს. ახსოვს საგანგებოდ
მისთვის როგორ იგონებდა ნანა ამბებს. გვანცას ვკითხე, აფხაზეთზე თუ იყო ამ-
ბები. არაო, ჩემი მეზობლები აფხაზეთზე იშვიათად ან საერთოდ არ ლაპარაკობ-
დნენო. მოგვიანებით, როცა სკოლაში დაიწყო სიარული, მისმა მასწავლებელმა
იცოდა, რომ სასტუმრო „საქართველოში“ ცხოვრობდა და 27 სექტემბრისთვის

²⁰ ანთროპოლოგიური ეთიკური სტანდარტი, როგორც ნესი, გულისხმობს მონაწილეთა ანონიმურობის დაცვას, რათა თავიდან იქნას აცილებული მათთვის შესაძლო ზიანი. წარმოდგენილ კვლევაში, მათთან შეთანხმებით, მათი სახელები არ შემიმცვლია. ვფიქრობ, მათი საჯაროდ გაცნობა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიზანიც არის ჩემი კვლევისთვის – ისინი წარმოადგენენ მაგალითებს იმისა, თუ როგორ შეიძლება ტრავმებთან გამკლავება და სირთულეების შესაძლებლობად ქცევა.

²¹ ფიფია გ., რადიოთეატრი, 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=WqPg9_uXQew> [10.09.2025]

ყოველთვის მას სთხოვდა აფხაზეთზე თემის მომზადებას. აი, მაშინ დაუკავშირდა მისი იდენტობა აფხაზეთს, იქიდან დაიწყო კითხვების დასმა. მოგვიანებით და ისიც ყურმოკვრით, გაიგო მისი მეზობლების შემზარავი ისტორიები.

საინტერესოა, თუ როგორ მოხვდა გვანცას ოჯახი სასტუმრო „საქართველოში“: გვანცა მიყვება, რომ დედის ოჯახმა აფხაზეთიდან თვითმფრინავის საშუალებით გამოაღწია. ამ თვითმფრინავით დაჭრილები და გარდაცვლილები გადმოჰყავდათ. გვანცას დედა მაშინ 17 წლის იყო. მთელი გზა თვითმფრინავში ვილაცის ჩვილი ბავშვი ეჭირა ხელში და ამან როგორღაც დააძლევინა ფრენისა და გაქცევის შიში. ფრენისას მთელი გზა ფეხზე მდგარან.

სასტუმრო „საქართველოში“ გვანცას დედის ოჯახი ნაცნობობით მოხვდა. არაოფიციალურად ფულის გადახდაც მოუწიათ, რომ ოთახებში შეეშვათ. ჩამოვიდნენ და შესახლდნენ ორ ოთახში, მეოთხე სართულზე.

„ყველაფერი იქ დატოვეს, ძალიან შეჭირვებულები იყვნენ, მატერიალურად სრულიად გაპარტახებულები იყვნენ. მაგალითად დედას და დეიდას ერთი ფეხსაცმელი ჰქონდათ და უნივერსიტეტში რიგ-რიგობით დადიოდნენ.“²²

როგორც გვანცას ბებია უყვება, თავიდან რომ მივიდნენ სასტუმროში, ჭურჭელი საერთოდ არ ჰქონდათ. ვინმე საჭმელს რომ აკეთებდა, მაგალითად, ლობიოს, ერთი თევზითა და ერთი ქილით შეეძლოთ მხოლოდ სარგებლობა. მალევე გვანცას ბებია რუსეთში წავიდა, მერე – ბაბუაც და დეიდაც. გვანცა 3 წლის იყო, როცა ბებია უკან დაბრუნდა. როგორც იგი ამბობს, ორმა ბებიამ გაზარდა.

როცა ბაღში არ მიდიოდა და სახლში რჩებოდა, ბებოები საუბრობდნენ ან რაღაცას აკეთებდნენ.

„მე უბრალოდ ვდგებოდი და ჩამოვუყვებოდი მეზობლებს, დავუყვებოდი 18 კარს. ბოლოდან ვინყებდი. პირველი მივდიოდი ნინა ბებოსთან, ის და მისი ქმარი საუბრობდნენ რუსულად, ძალიან მიყვარდა მათთან მისვლა, ისინი შაქრის „კუბიკებს“ მაძლევდნენ და მიხაროდა. სახლში მაგას არ მაძლევდნენ.“²³

შემდეგ გვანცა იხსენებს, როგორ გადადიოდა ხოლმე ბაკურაძეებთან, იქ იყო კლარა ბებო, ძალიან მოხუცი იყო და ლოგინში ჩანოლილი. გვანცა კლარა ბებოს ლექსებს უყვებოდა, ამის სანაცვლოდ კი კანფეტებს იღებდა. მერე მიდიოდა თალიკო ბებოს კართან და აკაკუნებდა. როგორც გვანცა ამბობს, თალიკო ბებო იყო მის ცხოვრებაში ყველაზე მნიშვნელოვანი ადამიანი. თალიკო ბებოს ჰქონდა ყველაზე ტრაგიკული ისტორია, – მის ეზოში ყუმბარა ჩამოვარდა, რომე-

²² სასტუმრო „საქართველოს“ მცხოვრები – აფხაზეთიდან დევნილი მესამე თაობა, თვა ქამუშაძის ინტერვიუ გვანცა ფიფიასთან, 2022 წლის 16 სექტემბერი, 3.

²³ იქვე, 5.

ლმაც მისი შვილი და შვილიშვილი შეინირა. მაშინ დაკარგა ქმარიც. აქ ჩამოვიდა მეორე შვილთან და შვილიშვილებთან ერთად. თალიკო ბებო ქიმის პედაგოგი იყო. გვანცას თქმით, ის იყო საოცრად განათლებული ადამიანი, ძალიან უყვარდა პოეზია, იმ სართულზე ყველა ბავშვს ლექსებს ასწავლიდა. განსაკუთრებით უყვარდა ლექსი – „ოდესმე დიდი ყოფილა საქართველო“. როგორც კი ბავშვი ენას ამოიდგამდა თალიკო ბებო ამ ლექსს ასწავლიდაო, – ამბობს გვანცა.

„15 კვადრატულ ოთახში თალიკოს ჰქონდა ძველი ტელევიზორი და რადიო. ტელევიზორის გვერდით შავ-თეთრი ფოტო ეკიდა, ქალი, ბავშვი და კაცი იყო გამოსახული.

თალიკო ბებოს მე ინგლისურს ვასწავლიდი, ის ლექსებს მასწავლიდა. მაშინ 6-7 წლის ვიყავი.“²⁴

თალიკო ბებოს ტრაგიკული ამბები მოვისმინე ლიზასგან, რომელიც თალიკო ბებოს შვილის ნათლულია.

გვანცას წარმოსახვაში სასტუმრო „საქართველოს“ ყოველი ოთახი რომელიმე ბებოს უკავშირდება. გვანცა იხსენებს, რომ თალიკო ბებოს მოპირდაპირედ ცხოვრობდა ნუნუ ბებო, რომელიც ორი ჯოხით დადიოდა. ეს ბებო გიჟდებოდა შექსპირზე და მისი ტომეულები თან დაჰქონდა.

„სულ კითხულობდა, რომ მახსენდება, წარმოვიდგენ როგორ იწვა, სქელ ჩარჩოიანი სათვალით და როგორ კითხულობდა. ცოტა კეხიანი ცხვირი ჰქონდა, ვერიკო ანჯაფარიძეს ჰგავდა რალაციით. ასე იწვა და კითხულობდა. მის შვილიშვილთან ვმეგობრობდი, ჩემხელა იყო თაკო. მერე რასაც კითხულობდა, მის სიუჟეტებს გვიყვებოდა, ნახევარი არ გვესმოდა. წარმოიდგინე, ექვსი წლის რომ ხარ და ჰამლეტზე გიყვებიან. პროფესიით რა იყო, არ ვიცი, მაგრამ კითხვასა და შექსპირზე გიჟდებოდა.“²⁵

ვკითხე, ეს ტომეულები შემთხვევით აფხაზეთიდან ხომ არ წამოიღო. ამის პასუხად მითხრა, რომ:

„ჩემს მეზობლებს, ყველას, სვანეთის უღელტეხილი აქვს გამოვლილი!“²⁶

ეს კი უკვე ვიცით რას შეიძლება ნიშნავდეს ომგამოვლილი ადამიანებისათვის, რომლებსაც საკუთარი სახლის, საცხოვრებლის დატოვება მოუწიათ. გადმოსვლის ამბებს თუ ჰყვებოდნენ, დავინტერესდი. არა, არასდროსო, უბრალოდ იცოდა, რომ მაგალითად, მის მეზობელს, ია კანკავას, სვანეთის გზაზე ფეხები მოეყინა და დიდი ხანი ველარ დადიოდა. მათთვის ყველაზე მძიმე მოგონებები სწორედ აფხა-

²⁴ იქვე, 6.

²⁵ იქვე, 8.

²⁶ იქვე, 9.

ზეთიდან გადმოსვლას დაუკავშირდა. არ იხსენებდნენ არც სვანეთის გზას და არც გარდაცვლილებსო. მხოლოდ საკურთხის დღეს აბსოლუტურად ყველა დილით ადრე მიდიოდა ლურჯ მონასტერში წინა დღით გამზადებული საკვებითო.

„ჩვენთან სახლში საკურთხის სუფრა აუცილებლად იშლებოდა, ლამაზი გადასაფარებლით, მაგიდაზე ეწყობოდა ყვავილები, საკვები, რაც წასულებს უყვარდათ. კარებს ღიას ვტოვებდით და ერთი თეფში აუცილებლად სუფთად რჩებოდა.“²⁷

სასტუმრო „საქართველოს“ დევნილი მოხუცი ბებია-ბაბუები და მათი სამყარო გვანცას ბავშვობის მნიშვნელოვან ნაწილად იქცა. იგი იხსენებს კიდეც ერთ ბებოს, ნანის, რომელსაც ყველა ბავშვი ერიდებოდა და ეშინოდა მისი. ნანი სულ ჩხუბობდა და ინყევლებოდა კიდეც. გვანცა და განსაკუთრებით კი, მისი მეგობარი ლიზი აღნიშნავენ, რომ სასტუმრო „საქართველოში“ გაზრდილმა ბავშვებმა არ იცოდნენ რა იყო ეზო. „ჩვეულებრივი“ ბავშვებისათვის ეზოსა და ქუჩას მათ შემთხვევაში სასტუმროს დერეფნები ანაცვლებდა. სწორედ დერეფნებში ბავშვების სირბილი იყო ნანის გულის წყრომის მიზეზიც. გვანცას, სხვების მსგავსად, ეშინოდა მისი. თუმცა ერთ დღესაც მისი კარის შეღება მოუწია. მეზობლობა სასტუმროში მიღებული იყო, თუ რამ გჭირდებოდა, ხახვი თუ შაქარი... ნანი ბებოს ოთახმა პირველად გვანცაზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. გვანცას თქმით, ნანის ყველასგან განსხვავებული ოთახი ჰქონდა, საოცრად მონესრიგებული და სუფთა. პედანტი ქალი იყო. ფეხსაცმელებზე ქვემოდან სქელი ნაჭრები ჰქონდა დამაგრებული, რომ დადიოდა იატაკიც ინმინდებოდა, არ იკანრებოდა და სულ სუფთა იყო. ყველაფერს თავისი ადგილი ჰქონდა მის ოთახში, ყველაფერს კრიალი გაუდიოდაო. პირველად გვანცამაც ფეხზე გაიხადა, ისე შევიდა ოთახში. როგორც ის იხსენებს, ოთახი სავსე იყო ნაქარგებით, თურმე ნანის ქარგვა ჰყვარებია. მიუხედავად იმისა, რომ რალაც დაავადება ჰქონდა, ხელები – განითლებული და აქერცლილი, თან მხედველობასაც უჩიოდა, მაინც სულ ქარგავდა. ულამაზესი ნაქარგები და ანჩხლი ქალის იმიჯი შეუთავსებელი იყო ცნობისმოყვარე ბავშვისთვის. მაინც გაუბედა ნანი ბებოს და სთხოვა ესწავლებინა მისთვის ქარგვა. ამის შემდეგ გვანცას ახალი გატაცება გამოუჩნდა და პოეზიიდან ქარგვაზე გადაერთო. გვანცას ნანი ბებოსგან სამახსოვროდ დარჩა მოგონება, როგორ წაიყვანა ძაფების საყიდლად, ერთად როგორ აარჩიეს ნახატი „ზღვის ტალღებზე“ და შემდეგ მოქარგეს. ახლა ეს ნაქარგი სასტუმრო „საქართველოს“ გვანცას დაკეტილ ოთახში ინახება. მისი ოჯახი გაუსაძლისი პირობების გამო უკვე ოთხი წელია, ქირით გადავიდა საცხოვრებლად. ამ პერიოდში გვანცამ დაკარგა ძვირფასი ბე-

²⁷ იქვე, 9.

ბოები სასტუმრო „საქართველოდან“ და ახლა იქ მისვლა აღარ უყვარს. პიესაზე მუშაობის გამო მისვლა მოუწია და ყველაფერს კიდევ სხვაგვარად უყურებს და აღიქვამს თითქმის დაცლილ სასტუმროში.

გვანცას ვკითხე, თუ როგორ ჩანდა თბილისის სასტუმრო „საქართველოდან“. ამაზე მიპასუხა, რომ თბილისის აღქმა მათი მხრიდან ამბივალენტური იყო, ერთი მხრივ, იყვნენ მადლიერნი, რადგან თბილისმა შეიფარა, მაგრამ ნაწილისთვის აუტანელი იყო გარე სივრცე. მისი ნათლის შვილები, ტყუპები, სულ ჩხუბში იყვნენ. გაუსაძლისი იყო სასკოლო გარემო, შეძახილები, – „ლტოლვილი“, „სუნინი“, „ჩამოთრეული“ „უსახლკარო“. გვანცა ასევე იხსენებს სასტუმრო საქართველოსთან ერთ თბილისურ ეზოს, საიდანაც მუდმივად ისმოდა წუნწინი, როგორ „დაილაღნენ ამ მეგრულით“. იყო გულის წყვეტაცო, ამბობს გვანცა. ამასთან დაკავშირებით ლიზამ კიდევ უფრო მკვეთრად გამოხატა საკუთარი განცდები და გამოცდილება. თბილისელების მხრიდან დევნილების მიმართ დამოკიდებულებასთან დაკავშირებით მან მითხრა, რომ ეს იყო ზიზლი. ამ სიტყვამ ყური მომჭრა, ლიზას ჩავეკითხე, ამ დამოკიდებულებას ნამდვილად სიტყვა „ზიზლი“ თუ შეესაბამებოდა. დამიდასტურა:

„ჩვენები უბანში რომ გამოდიოდნენ, ყველამ იცოდა, რომ სასტუმრო „საქართველოში“ ცხოვრობდნენ, იყო შეძახილები „ჩამოთრეულები“, „გამოვდებულები“, ზუსტად შემიძლია ვთქვა, რომ ეს იყო ზიზლი“²⁸.

ლიზა ამბობს, რომ მასში დიდი იმედგაცრუება გამოიწვია მიმდინარე მოვლენებმა, როცა უკრაინიდან ჩამოსულ ლტოლვილებს სულ სხვანაირად დახვდნენ და გვერდით დაუდგნენ თბილისში. მას ამის გაგებაც შეუძლია, ყველაფერი ვითარდება, ეს ხომ 30 წლის წინ იყო და ახლა სხვა რეალობააო. მაგრამ იმ დამოკიდებულების გახსენება მაინც დიდ გულის წყვეტას იწვევს მასში.

ლიზა, ისევე, როგორც გვანცა, სასტუმრო „საქართველოში“ დაიბადა, იგი არასდროს ყოფილა აფხაზეთში და მხოლოდ მამის მონაყოლი ასაზრდოებს მის წარმოდგენას საკუთარ სახლზე, რომელიც აფხაზეთში დარჩა. მამა, სულ რაღაც 12 წლის იყო, როდესაც აფხაზეთში მშობლიური სახლის დატოვება მოუწია. მან, შეიძლება ითქვას, საკუთარ სახლთან და მშობლიურ გარემოსთან ერთად, დედ-მამაც დაკარგა. მამა და ბიძა ომში დაიღუპნენ, დედამ, რადგან ეროვნებით რუსი იყო, ომის შემდეგ საკუთარ სამშობლოში ამჯობინა ცხოვრება, ბავშვი კი აქ, მამის დედასთან, ბებიასთან დარჩა. ისინი სასტუმრო „საქართველოში“ აღმოჩნდნენ. ლიზი ამბობს, რომ სხვა ბავშვებთან ერთად იმ სიხარულის მომტანად იქცნენ სასტუმროში, რომელიც ასე აკლდა აქ შემოხიზნულ ადამიანებს. ბავშვის დაბადება

²⁸ სასტუმრო „საქართველოს“ მცხოვრები – აფხაზეთიდან დევნილი მესამე თაობა, თეა ქამუშაძის ინტერვიუ ლიზა კარანაძესთან, 2022 წლის 16 სექტემბერი, 5.

დიდი ბედნიერება იყო ომგამოვლილი ოჯახებისათვის. როგორც თავად იხსენებს, ძალიან ცელქი იყო და სულ ეჩხუბებოდნენ, სულ რაღაცას უშლიდნენ, ისიც განგებ არ ითვალისწინებდა და იყო ერთი აყალ-მაყალი. ყველაზე მეტად იმას განიცდიდა, რომ ეზო არ იცოდა რა იყო. სხვასთან სტუმრად როცა მიდიოდა, ვერ ხვდებოდა სხვაგვარი სახლები რატომ ჰქონდათ მათ ახლობლებს. მისთვის სახლი სასტუმრო იყო და ყველგან მსგავსს ელოდა და უკვირდა. იმასაც იხსენებს, რომ ძალიან შეეშინდა, როცა საუბარი სასტუმროდან მათ გასახლებაზე დაიწყო, ვერ წარმოედგინა, სხვაგან კიდევ სად უნდა ეცხოვრა. კარგად ახსოვს ის დაძაბულობა და მოლოდინი, რომელიც მათ სასტუმროდან გასახლებას მოჰყვებოდა ხოლმე. მოგვიანებით, როცა გაიზარდა და გააცნობიერა რას ნიშნავდა ოჯახთან ერთად 15 კვ. მეტრში ცხოვრება, ერთი სული ჰქონდა როდის გაასახლებდნენ. იხსენებს აბიტურიენტობას, როცა ეროვნული გამოცდებისთვის ემზადებოდა, საათობით აბაზანაში იჯდა და მეცადინეობდა. მის ამ მცდელობას კარგი და ცუდი შედეგი მოჰყვა, კარგი ისაა, რომ გამოცდები წარმატებით ჩააბარა და კარგი სტუდენტია, ცუდი კი ისაა, რომ აბაზანაში ჯდომამ მის ჯანმრთელობაზე თავისი კვალი დატოვა.

ლიზი იმ უპირატესობებზეც მესაუბრა, რაც მათ სასტუმროში აღზრდას ჰქონდა, – ესაა მათი ამტანობა ზოგადად და გატანის უნარი. მაშინ სასტუმროში ღია, გახსნილი ურთიერთობები ჰქონდათ მეზობლებს, თავისუფლად შეეძლოთ ერთმანეთთან საუბარი, ყველა კარზე დაკაკუნება.

„შედი პირდაპირ. ნებისმიერ თემაზე ილაპარაკე, არავინ არ გეტყვის, რომ არ სცალია. თბილი გარემოა. ანუ, რეალურად, ხომ არის, რომ დედისერთებს, ან თუნდაც პატარებს უჭირთ კომუნიკაცია ხალხთან. ჩვენთან სასტუმროში ეგ პრობლემა არასდროს ყოფილა. იმდენ ადამიანთან გინევს დღის მანძილზე კომუნიკაცია, რომ სწავლობ. ყველაფერს სწავლობ. მაგიტომაც არის, რომ ჩვენ არავის არ გვიჭირს ადაპტაცია საზოგადოებაში.“²⁹

გვანცასა და ლიზას ისტორიები ნათლად აჩვენებს, როგორ იქცევა თბილისის „ახალი სახლი“ ერთდროულად ინტეგრაციისა და გარიყულობის სივრცედ. ყოველდღიური რიტუალები, ახალი წლის სუფრის გაშლა, ბავშვობის ნივთების შენახვა, დერეფნის საერთო ხმაური ქმნის შინაურობის განცდას, რომელიც, ჰალბვაქსისა და ასმანის გაგებით, კოლექტიური მესხიერების მატერიალიზაციაა. თუმცა, ამავე დროს, ეს სიმბოლური სივრცე მუდმივად ასახავს ტრავმას: სიჩუმე, იმედგაცრუება და მიტოვებულობის განცდა, რასაც ვენა დასი „მოხეტიალე ტრავმას“ უწოდებს, აჩვენებს, რომ დევნილობის გამოცდილება ყოველდღიურობაში ინერება³⁰.

²⁹ იქვე, 5.

³⁰ Das, 2007, 1.

ამგვარად, „ახალი სახლი“ ვერ განიმარტება მხოლოდ ინტეგრაციის ადგილად. უფრო ზუსტად, იგი არის ლიბინალური სივრცე, სადაც დევნილები ცდილობენ ერთდროულად გადარჩენას და მიკუთვნებას. საზღვრის თეორიის თვალსაზრისით, ეს ნიშნავს, რომ „შინაურისა“ და „სხვისი“ გამყოფი ხაზები არ ქრება, არამედ ყოველდღიური პრაქტიკებით ხელახლა ინარმოება: რიტუალები ამ საზღვარს ათხელებს, ტრავმის ნიშნები კი კვლავ ამძაფრებს.

V. შეგუება თუ შერიგება – ახალი გამოცდილება

ჩვენი პირველი შეხვედრის ბოლოსკენ გვანცას ვთხოვე მოეყოლა როგორ დაწერა პიესა სასტუმრო „საქართველოზე“, მან გაიხსენა, რომ მეგობართან ერთად კოვიდ პანდემიის პერიოდში რამდენიმე დღე ჩხორონყუში მოუწია ყოფნა. გულახდილი საუბრებისას მეგობარმა უთხრა, რომ რაზეც ახლა ნერვიულობდა, იმით უფრო ღრმა და მნიშვნელოვანი პრობლემის გადაფარვას ცდილობდა. მან, როგორც მომავალმა ფსიქოლოგმა, სთხოვა გაეხსენებინა ბავშვობა და იქ მოეძია შფოთვის რეალური მიზეზი. ამაზე გვანცამ უპასუხა, რომ არაჩვეულებრივი ბავშვობა ჰქონდა და რომ „სიყვარულის ემბაზში“ გაიზარდა, არანაირი ტრავმა არ გააჩნდა. ამაზე მისმა მეგობარმა მიუგო, – დევნილების საერთო საცხოვრებელში გაიზარდე, როგორ არ იქნებოდა იქ ტრავმაო. გვანცამ მითხრა, რომ ამ საუბრის შემდეგ სხვაგვარად დაინახა სასტუმრო „საქართველო“. დეტალურად გაახსენდა თავს გადამხდარი ამბები, ცალკეული ადამიანები. მათი სიკეთე და პოზიტივი, თავისებური დარდი თუ გამოუთქმელი ტრავმები მისთვის უკვე ანალიზის წყაროდ იქცა. ყველაზე რთული გვანცასათვის „ბებოების“ გარდაცვალება იყო. ამის მერე დაიწყო წერა, რაც, მისივე თქმით, თვითანალიზის ნაწილად იქცა:

„ჯერ გამოვიდა პატარა მოთხრობა, მერე თვალი რომ გადავაკვლე, ვიფიქრე, კარგი პიესა გამოვიდოდა. კარგი იქნებოდა სპექტაკლის დადგმა და ხალხისთვის ამ ადამიანების გაცნობა, რომლებმაც ჩემს ცხოვრებაში დიდი როლი შეასრულეს, ყველა მათგანი ნამდვილი პერსონაჟია. ამით ძალიან გამიმართლა, დაჯილდოებული ვარ, სამყაროს საჩუქარია, ვისაც ვიცნობდი, ყველა საინტერესო ადამიანი იყო. მათზე ღირს მოყოლა. მომინდა ამ ყველაფრის გაზიარება და მოთხრობა პიესად გადავაკეთე“³¹.

გვანცასათვის სასტუმრო „საქართველოში“ ცხოვრების გამოცდილება ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილი აღმოჩნდა. გამომიტყდა, რა თემითაც არ უნდა დაინტერესდეს, პირდაპირ თუ ირიბად ამ სივრცეს და მის მაცხოვრებლებს უკავშირდება.

³¹ სასტუმრო „საქართველოს“ მცხოვრები – აფხაზეთიდან დევნილი მესამე თაობა, თეა ქამუშაძის ინტერვიუ გვანცა ფიფიასთან, 2022 წლის 16 სექტემბერი, 10.

გვანცას ავტობიოგრაფიული ნარატივი, რომელიც გადმოსცემს დევენილობის პირობებში გაზრდილი ბავშვის გამოცდილებას, უაღრესად მნიშვნელოვანია იმ სოციალური, მიკროისტორიული და კულტურული განზომილებების გასააზრებლად, რაც კოლექტიური განსახლების სივრცეებია საქართველოში. მის მიერ მოყოლილი ამბები ეხება არა მხოლოდ სასტუმრო „საქართველოში“ ცხოვრებას, არამედ ჩვენი ქვეყნის უახლოესი წარსულის შრეებს, რომელთა საჯარო განხილვაც ჯერ კიდევ ნელა და მტკივნეულად მიმდინარეობს.

გვანცას მიერ დაწერილი დრამატული ტექსტი ტრავმასთან შემოქმედებითი ურთიერთობის ფორმად გვევლინება. მისი პიესა არ არის მხოლოდ პირადი განცდის გამოხატვა. იგი კოლექტიური მესხიერების არტიკულაციას ახდენს და მათი ხმა შემოაქვს საჯარო სივრცეში, რომლებიც დიდი ხანია განდევნილია. ჩემი აზრით, ეს პიესა იქცევა ერთდროულად არქივად და წინააღმდეგობის ფორმად, სადაც მიკროისტორია ზუსტად აღწერს იმ ეთიკურ და ემოციურ რეალობას, რომელსაც დიდი ნარატივები ვერ იტყვენ.

თეორიულ ჭრილში გვანცას ნარატივი აშკარად ეხმიანება იმ თანამედროვე ხედვებს, რომლებიც სოციალური სივრცის, მესხიერების და მარგინალიზაციის ურთიერთკავშირს იკვლევს. სასტუმრო „საქართველო“ აქ მოქმედებს როგორც სოციო-სიმბოლური საზღვარი: ის დროებითობის, დაუფუძნებლობის და ერთდროულად, შინაურობისა და უცხოობის გრძნობების ნაზავია. ჯუდიტ ბატლერისა და სარა აჰმედის თეორიების თანახმად, მსგავსი სივრცეები ქმნიან „არასასურველი ინტიმის“ გამოცდილებებს, სადაც ადამიანები არიან შინ, მაგრამ მაინც მუდმივ დროებითობაში³².

ამავე დროს, გვანცას დუმილი აფხაზეთზე, მისი ფრაგმენტული მოგონებები და წარსულის მიმართ შერჩეული ემოციები შეიძლება წავიკითხოთ როგორც სიჩუმის მესხიერება, ტრავმის გადაუწყვეტელი სტატუსის ნიშანი. ამ შემთხვევაში ტრავმა არ არის გამონათქვამი, არამედ ქმედების ფორმა – ჩუმად ყოფნა, გადაფარვა, შეცვლა.

საბოლოოდ, გვანცას და ლიზას ამბავი არ არის მხოლოდ დევენილობის ბავშვური მოგონებები, ის საზოგადოების სარკეა, რომელიც აჩვენებს, როგორ იქმნება სოციალური საზღვრები არა მხოლოდ გეოგრაფიულად, არამედ ზნეობრივად, ემოციურად და კულტურულად. ის გვეხმარება დავინახოთ, რომ ისტორიის ჩუმი მხარეები არანაკლებ მნიშვნელოვანია, ვიდრე ოფიციალურად აღიარებული ქრონიკები. ამგვარი ნარატივები გვიწვევს, გავითავისოთ კოლექტიური ტრავმების ყოველდღიური განზომილება და დავინახოთ ალტერნატიული ღირებულებები მასში, ასევე მისი დამახსოვრებისა და გაზიარებისათვის ვეძიოთ ახალი გზები.

³² იხ., Ahmed, 2004; Barth, 1969.

VI. დასკვნა

სასტუმრო „საქართველო“, როგორც ერთდროულად ურბანული სივრცე, სოციალური პრაქტიკის არეალი და იდენტობის კონტეინერი, იშლება როგორც იმ ყოველდღიური გამოცდილების მიკროსამყარო, რომელსაც დევნილები უკვე რამდენიმე ათეული წელია ქმნიან თბილისში. ამ სივრცეში თანაარსებობს და გადაჯაჭვულია მარგინალურობა და პრესტიჟი, დროებითობა და მუდმივობა, სილატაკე და სოციალური კაპიტალი. ლიზას თაობის ნარატივები გვიჩვენებს, რომ ეს საერთო საცხოვრებლები – მიუხედავად მათი ფიზიკური გაჭირვებისა – იქცა „სახლად“, რომელიც ბევრად მეტია, ვიდრე თავშესაფარი. ეს არის ადგილი, სადაც ბავშვებმა ისწავლეს ურთიერთობა, ადამიანურობა, პასუხისმგებლობა და თვითმყოფადობის დაცვა.

თეორიული პერსპექტივიდან, ეს ნარატივი გვიჩვენებს, თუ როგორ იწერება ტრავმა ყოველდღიურობაში,³³ როგორ იქცევა ფიზიკური სივრცე ემოციური გამოცდილების და თვითმყოფადობის ნაწილად,³⁴ და როგორ იბადება სოციალური სიცოცხლე იქ, სადაც სახელმწიფოს მხარდაჭერა ილუზორულია³⁵.

ამგვარად, სტატია აჩვენებს, რომ დევნილთა საცხოვრებლები მხოლოდ დროებითი, სავალდებულო გადასახლებების შედეგი კი არა, არამედ სოციალური ქმნადობის ადგილებია. აქ ადამიანები შიგნიდან გარდაქმნიან სივრცეს, ანიჭებენ მას სახლის მნიშვნელობას. ამავდროულად ახალი თაობის კოლექტიურ მეხსიერება კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს იმ სტერეოტიპულ საზღვრებს, რომლითაც საზოგადოება განასხვავებს „ცენტრს“ და „პერიფერიას“, „სახელს“ და „სტუმარს“, „მინას“ და „გადასახლებულს“.

დევნილთა საერთო საცხოვრებლები, როგორც თბილისში, ისე საქართველოს სხვა რეგიონებში, ერთმანეთისგან მნიშვნელოვნად განსხვავდება. თითოეული მათგანი შეიძლება აღქმულ იქნას როგორც მიკროკოსმოსი, სადაც ყოველდღიურობაში თანაარსებობს წარსულის მეხსიერება და ახალ რეალობასთან ადაპტაციის პროცესი. თვითმკვლევლობები, რომლებიც ზოგიერთ ასეთ სივრცეში ხდება, ცხადყოფს გამოცდილების ტრავმულ განზომილებას, თუმცა, პარალელურად, ეს გარემო დევნილთა მიერ „სახლად“ გარდაქმნის მცდელობებსაც მოიცავს. სივრცის მიღება და მიუღებლობა, წინააღმდეგობა და შეგუება წარმოაჩენს ინდივიდუალური გამოცდილების დინამიკას, რომელიც დროთა განმავლობაში კოლექტიურ მეხსიერებად კონსტრუირდება და ნარატივების სახით გადმოიცემა.

³³ Das, 2007, 10-15.

³⁴ Jackson, 2002, 40-45.

³⁵ Stewart, 2007, 22-28.

წარმოდგენილ კვლევაში თვალსაჩინოა ქალების/გოგონების როლი და მათი აქტიურობა, რაც გენდერული განზომილების გააზრების საჭიროებას უსვამს ხაზს. მიუხედავად ამისა, აღნიშნული საკითხის სიღრმისეული ანალიზი ცალკე და შემდგომი კვლევის საგნად შეიძლება იქცეს.

ამგვარად, დევენილობა ყოველდღიურობა სასტუმრო „საქართველოში“ წარმოჩინდება არა მხოლოდ დაკარგულის კვალად, არამედ იდენტობისა და სიცოცხლის ხელახალი წარმოების სივრცედ. დევენილებმა შექმნეს სახლი იქ, სადაც თავდაპირველად მხოლოდ დროებითი თავშესაფარი იყო ჩაფიქრებული. შედეგად, სასტუმრო „საქართველო“ წყვეტს არსებობას როგორც ომისგან გამოწვეული იძულებითი განსახლების სიმბოლო და გარდაიქმნება სოციალურ ნარატივად – სახლის ალტერნატიულ სახეობად. ახალი თაობა „სასტუმროში ცხოვრებას“ საკუთარ გამოცდილებად იღებს და როგორც შთაგონების წყაროს თან ატარებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Ahmed S., *The Cultural Politics of Emotion*, Edinburgh University Press, 2004
- Assmann J., *Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination*, Cambridge University Press, 2011
- Barth F., Introduction, in: *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*, Edited by F. Barth, Boston, 1969
- Butler J., *Precarious Life: The Powers of Mourning and Violence*, London, 2004
- Caruth C., *Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History*, Johns Hopkins University Press, 1996
- Das V., *Life and Words: Violence and the Descent into the Ordinary*, Berkeley: University of California Press, 2007
- Halbwachs M., *On Collective Memory*, The University of Chicago Press, 1992
- Jackson M., *The Politics of Storytelling: Violence, transgression, and Intersubjectivity*, Museum Tusulanum Press, 2002
- Lamont M., Molnár V., *The Study of Boundaries in the Social Sciences*, *Annual Review of Sociology*, Vol. 28, 2002
- Malkki L., *Purity and Exile: Violence, Memory, and National Cosmology among Hutu Refugees in Tanzania*, The University of Chicago Press, 1995
- Navaro-Yashin Y., *The Make-believe Space: Affective Geography in a Post-war Polity*, Duke University Press, 2012
- Stewart K., *Ordinary Affects*, Duke University Press, 2007

Tea Kamushadze*

DISPLACEMENT AS EVERYDAY LIFE: HOTEL SPACE, MEMORY, AND SYMBOLIC BOUNDARIES

Abstract

Displacement is not merely a political status or a technical-administrative category; it is an everyday condition that structurally produces boundaries between “us” and “them,” transforming space into a site of marginalization and exception. This article examines how social boundaries are materialized and reproduced in the everyday lives of internally displaced persons (IDPs) living in collective centers, focusing on the case of Hotel Sakartvelo in Tbilisi. Drawing on anthropological approaches to borders – not as fixed geographic or administrative lines, but as mechanisms of symbolic and social ordering (Barth 1969; Lamont & Molnár 2002) – the study explores how displacement generates spatial and socio-cultural separation (Malkki 1995).

Based on ethnographic research conducted in 2022, including interviews with residents and a personal narrative by a third-generation IDP raised in the hotel, the article analyzes how displaced persons navigate marginality and reimagine “home.” The hotel, once a symbol of luxury, now functions as a liminal space in which temporariness has become a long-term condition of existence. Residents’ everyday practices – anchored in memory, materiality, and sensory rituals – continuously reshape the symbolic boundaries between belonging and exclusion. As Navaro-Yashin (2012) suggests, these imaginative acts produce a “conjured space” marked by tension between impermanence and the longing for stability.

Keywords: Displacement, Social Boundaries, Liminal Space, Collective Housing, Urban Marginalization.

* Associate Professor at Georgian Institute of Public Affairs, Researcher at Ivane Javakhishvili Institute of History and Ethnology of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, <https://orcid.org/0000-0001-8844-0569>